ISSN: 3060-4613

PSIXOLOGIYA YO'NALISHI

13.00.00 - Pedagogika fanlari
07.00.00 - Tarix fanlari
19.00.00 - Psixologiya fanlari
01.00.00 - Fizika-matematika fanlari
02.00.00 - Kimyo fanlari
03.00.00 - Biologiya fanlari
09.00.00 - Falsafa fanlari
10.00.00 - Filologiya fanlari
11.00.00 - Geografiya fanlari

№06/2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Elektron nashr. 74 sahifa,
4-iyun, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Umarova H.O‘. – *O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRI*

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI:

Karimova E’zoza Gapirjanovna – *Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori*

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – *Pedagogika fanlari doktori, professor*

TAHRIRIYAT KENGASHI A`ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G‘.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O‘. – O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vaziri
Qirg‘izboyev A.K – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma’murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo‘ldoshev Q.M - iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog‘iston)
Rejep O‘zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta’lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. - falsafa fanlari doktori professor
G‘afurov D.O. - falsafa fanlari doktori (PhD)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. - pedogogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. - falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A.T. - Toshkent davlat iqtisodiyot unversiteti kafedra professori
Ashurov R.R. - psixologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M.A - Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta‘limi boshqarmasi boshlig‘ining birinchi o‘rinbosari
Xudayberganov N.A - Xorazm Ma’mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo‘limining katta ilmiy xodimi, bilogiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Mirzayeva F.O. - Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo‘l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:
Umarova H.O‘. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E’zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan
DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G‘. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O‘. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Qirg‘izboyev A.K – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma’murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K.M. - Doctor of Economic Sciences,Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O‘zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. - Doctor of Philosophy, Professor
Gafurov D.O. - Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. - Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD),Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. - Doctor of Philosophy, Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. - is a Professor of Toshkent State University of Economics
Ashurov R.R. - Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology
Panjiyev M.A - First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N.A. - Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Mirzayeva F. O. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha; OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y ,№11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y , №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y , №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y , №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y , №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y , №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669245** reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№095310**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

O'SMIRLARDA DESTRUKTIV XULQ-ATVOR SHAKLLANISHINI TADQIQ ETISHNING NAZARIY- METODOLOGIK ASOSLARI........ 10
Umarov Baxriddin Mengboyevich, Jabborova Zilola Baxtiyor qizi
ONA VA FARZAND MUNOSABATLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI........ 16
Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna
PROFESSOR-O'QITUVCHILAR IMIJINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI........ 21
Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna
OMMAVIY MADANIYATNI BOLALAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRINI PSIXOLOGIK SHARTLARI........ 29
Umarova Navbahor Shokirovna
PEDAGOGIK FAOLIYATDA KASBIY SO'NISH JARAYONINING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK JIHATLARI........ 33
Botirova Dilafro'z Bozorovna
BULLING XULQ-ATVORINING NAMOYON BO'LISHI VA UNING MAKTAB O'QUVCHILARGA BO'LGAN TA'SIRI........ 39
Tillayeva Nodira Iskandar qizi
TASHKILOTDA MOBBING VA UNING XODIMLAR PSIXOEMOTSIONAL SALOMATLIGIGA IJTIMOIY-PSIXOLOGIK TA'SIRI........ 42
Xusanbayeva Ziyoda Maxmutdjon qizi
OILAVIY MUNOSABATLARDA YETAKCHILIK MUAMMOLARI........ 46
Abdumutalova Madina Abdumalik qizi
ZO'RAVONLIKKA UCHRAGAN AYOLLARNING IJTIMOIY- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI........ 49
Abdurahmanova Durdona Dilshodjon qizi
SHAXSDA KREATIVLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI........ 54
To'raboyev Azamat Muxamadullayevich
BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY MOYILLIKNING NAMOYON BO'LISHIGA TA'SIR ETUVCHI-IJTIMOIYPSIXOLOGIK OMILLAR........ 58
Saidova Nargiza Ismatulla qizi
PSIXOLOGIYA TALABALARI AMALIYOTI JARAYONIDA KASBIY REFLEKSIYA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH........ 62
Akbaraliyeva Asilaxon Tojiddinovna
OTA-ONALARNING RAQAMLI VOSITALARDAN FOYDALANISH USLUBI VA BOLALARDA INTERNET QARAMLIGI RIVOJLANISHIGA TA'SIRI........ 67
Maxammadjonov Sherzodbek Ravshanbek o'g'li
PSIXOLOGIYADA IJTIMOIY MOTIVLAR MUAMMOSIGA BO'LGAN YONDASHUVLAR........ 71
Yo'ldoshev Javlon Ablanazar o'g'li
OILAVIY ZIDDIYATLARNING SHAXSLARARO MUNOSABATLARGA TA'SIRI VA ULARNI HAL ETISH USULLARI........ 74
Raximova Gulxayo Alisherovna
O'SMIRLIK DAVRINING PSIXOLOGIK MANBALARDAGI TAHLILI........ 79
Matyakubova Shohista Odamboy qizi
BOSHLANG'ICH MAKTAB YOSHIDAGI (6−8 YOSH) CHAP QO'LI DOMINANT BO'LGAN BOLALARNING PSIXOLOGIK RIVOJLANISHI VA XUSUSIYATLARI........ 82
Usmanova Sevara Akmalovna
OILA VA KASB MUVOZANATI MUAMMOSI ILMIY TADQIQOTLARNING PREDMETI SIFATIDA........ 86
Teshayev Sobit Sodik o'g'li
PEDAGOGLARDA IJOBIY FIKR SHAKLLANISHIDA OPTIMIZMNING NAMOYON BO'L ISHI........ 90
Sattarova Shaxnozaxon Qo'chqarovna
ПЕРФЕКЦИОНИЗМ КАК ФАКТОР ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ ОРГАНИЗАЦИИ........ 95
Атабоев Н.И
O'SPIRINLIK DAVRIDA YUZAGA KELADIGAN NIZOLAR PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA........ 100
Maripova Asalxon Botiraliyevna

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA TASVIRIY SAN'ATGA QIZIQISHLAR SHAKLLANISHI........ 105
Salaxidinova Xolida Xaliljonovna
O'SMIRLARDA REFLEKSIV QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI........ 110
Rustamov Narzillo Raxmonovich
XORIJ PSIXOLOGIYASIDA "SHAXS O'Z IMKONIYATLARINI RO'YOBGA CHIQARISH" TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR........ 113
Alimova Yayra Hotamovna
PSIXOLOGIYADA PSIXOFIZIOLOSSGIK BILIMLARNING AHAMIYATI........ 119
Yakubova Guzal Asatullayevna
PEDAGOGIK FAOLIYATDA KASBIY DEFORMATSIYA: SABABLARI VA OQIBATLARI........ 124
Abdulxomidova Fotimaxon Abdulxopizovna
PSIXOLOGIYA FANIDA "STRESS" VA "STRESSGA BARQARORLIK" TUSHUNCHALARINING MAZMUNI........ 129
Ergashev Hasanboy
YOSHLARNING OTA-ONALIK ROLIGA PSIXOLOGIK TAYYORLIGIDINAMIKASI........ 133
Niyozmetova Munira Ibragimovna
MAKTABDA SAMARALI PEDAGOGIK USULLAR VA ULARNING PSIXOLOGIK ASOSLARI 138
Abdurahmonova Firuza Muhiddinovna
BOLALARDA KOGNITIV JARAYONNING RIVOJLANISHI........ 142
N.X.Shakirova
OGNITIV JARAYONLAR TUSHUNCHASI VA ULARNING TA'LIMDAGI ROLI........ 147
Axmedov Davlatbek Saloxidin o'g'li
MULOQOTDA SHAXS YO'NALGANLIGI PSIXOLOGIK FENOMEN SIFATIDA........ 151
Raximova E'tibor Rustamovna
OLIY TA'LIM MUASSASA TALABALARI TA'LIM FAOLIYATIDA O'QUV MOTIVATSIYASINING SHAKLLANISHIGA SUN'IY INTELLEKTNING TA'SIRI 156
R.M.Baxtiyorov
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING FAOLIYATLAR JARAYONIDA IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI........ 162
Abduhalimova Durdona Ilhomovna
BOKSCHILARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH........ 168
Qon'irbaev Dastan
BOG'CHA YOSHIDAGI BOLALARDA XAYOLNING RIVOJLANISHI........ 173
Temirova Dilfuza Olim qizi
TALABALAR JAMOASIDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING XORIJ ADABIYOTLARDA YORITILISHI........ 177
Shukurullayev Xamidulla Nurilla o'g'li
O'SMIRLARDA AGRESSIV XULQ-ATVOR SHAKLLANISHIGA OILAVIY MUNOSABATLARNING TA'SIRI........ 182
Feruza Alimova Najimovna
HARBIY XIZMATCHILARDA STRESSGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNI TADQIQ ETISHNING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI........ 186
Irgashev Zarif Djamaldinivich
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОББЕНОСТИ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ, ЮЖНОЙ КОРЕЕ,КИТАЕ И ЯПОНИИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЁНКА ОШКОЛЬНОГО ВОЗР АСТА........ 191
Искандерова Сайёра Абдубасидовна , Турабекова Шахноза Дамировна
ПPSIXOLOGIK ADAPTATSIYA: XODIMLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK IMKONIYATLARI........ 196
Abdukarimov Muhammadjon Muratovich
ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ АНИҚЛАШДА ЭКСПЕРТ БАҲОЛАШНИНГ АҲАМИЯТИ........ 201
Қодиров Мирзаакрам Собиржонович
PSIXOLOGIYA NAZARIYASIDA TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMIMUAMMOSI........ 206

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Yakubova Barno Baxtiyorovna
OTA-ONA QARAMOG'ISIZ QOLGAN BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN ISHLARDA IJTIMOIY PEDAGOGNING O'RNI........ 210
Hasanboyeva Kamola Dilmurod qizi
O'SMIRLARDA KREATIVLIK NAMOYON BO'LISHINING HUDUDIY TAFOVUTLARI........ 214
B.Z.Qayumov
BOLALAR VA O'SMIRLAR ORASIDA IJROCHILIK MOTIVATSIYASINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK VA DIDAKTIK ASOSLARI........ 218
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi, X.Botirova

O'SMIRLARDA KREATIVLIK NAMOYON BO'LISHINING HUDUDIY TAFOVUTLARI

B.Z.Qayumov
Namangan davlat pedagogika instituti
katta-o'qituvchisi (PhD)

Annotatsiya. Mazkur maqolada rivojlanib borayotgan jamiyatda yoshlarning kreativ, ijodkor va intellektual salohiyatini rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Xususan, o'smirlarda kreativlikning namoyon bo'lishi, uning psixologik va ilmiy-nazariy asoslari yoritilgan. Tadqiqot davomida kreativlik diagnostik metodlar orqali aniqlangani, shuningdek, kreativlikning hududiy (shahar va qishloq maktab o'quvchilari) xususiyatlarga ko'ra farqlanishi tadqiq etilgani va ularni rivojlantirish bo'yicha mulohazalar bildirilgan.

Kalit so'zlar: o'smir, kreativlik, ramziy tafakkur, predmetli tafakkur, belgili tafakkur, obrazli tafakkur, iroda, psixika.

Abstract. This article analyzes the characteristics of state policy aimed at developing the creative and intellectual potential of youth in a developing society. In particular, it examines the manifestation of creativity in adolescents and its psychological, scientific, and theoretical foundations. The study employed diagnostic methods to identify levels of creativity and explored differences in creativity based on territorial characteristics (urban and rural school students), along with suggestions for fostering its development.

Key words: adolescent, creativity, symbolic thinking, subject thinking, sign-based thinking, figurative thinking, will, psyche.

Аннотация. В данной статье проанализированы особенности государственной политики по развитию креативного, интеллектуального потенциала молодежи в развивающемся обществе. Особое внимание уделено проявлению креативности у подростков, их психологическим, научно-теоретическим основам. В ходе исследования были применены диагностические методы для определения уровня креативности, а также проанализированы территориальные (городские и сельские школьники) особенности проявления креативности и предложены рекомендации по её развитию.

Ключевые слова: подросток, креативность, символическое мышление, предметное мышление, знаковое мышление, образное мышление, воля, психика.

KIRISH

So'nggi yillarda respublikamizda ijodiy fikrlay oladigan, iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ularning iqtidorini ro'yobga chiqarish, ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni samarali yo'lga qo'yish uchun zaruriy huquqiy-me'yoriy asoslar yaratildi. Shuningdek, "…jismonan sog'lom, ruhan va aqlan rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, vatanga sodiq, qat'iy hayotiy nuqtayi nazarga ega yoshlarni tarbiyalash ishida… yosh avlodning ijodiy va intellektual salohiyatini qo'llab-quvvatlash va ro'yobga chiqarish…" kabi vazifalar belgilanganligi, o'quvchilar iste'dodini shakllantirish orqali ularning o'quv faoliyati muvaffaqiyatini ta'minlashga, shuningdek, o'sib kelayotgan yoshlarga davlat siyosati darajasida alohida e'tibor qaratilayotganligini ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Uzoq xorij psixologiyasida ijodkorlik tushunchasi "kreativlik" atamasi bilan izohlanadi. 1960-yillarning oxirlariga kelib, shaxs kreativligini boshqa psixik tuzilmalar bilan bog'lash an'analari shakllandi. Ayniqsa, tadqiqotlarda shaxsning muammoli vaziyatni hal etishdagi muvaffaqiyati uning kreativligi bilan korrelyativ aloqaga ega ekani aniqlangan. D. Gilford, N. Marsh, F. Heddon, L. Kronbax, E. P. Torrens o'z tadqiqotlarida kreativlikni intellektdan ajratilgan holda, alohida aqliy faoliyat turi sifatida o'rganishgan. Ular kreativlikni shaxsning muammoni hal etishda bir nechta usullardan tezkorlik bilan foydalana olish qobiliyati

sifatida talqin qilganlar.

Ya. A. Ronamaryov esa kreativlikni intellektual faollik va faoliyat mahsuliga nisbatan sezgirlik (senzitivlik) bilan izohlagan [2; 63-b.].

Yuqorida keltirilgan olimlarning fikricha, kreativlik faqatgina reja, dastur va natija oʻrtasida muvozanat mavjud boʻlgan taqdirdagina samarali boʻladi, ya'ni aynan oʻshanda kreativlik mexanizmi ishga tushadi. Ijodiy faollikning asosiy motivi esa "yangi mahsulot yaratishga intilish istagi" hisoblanadi.

TADQIQOT METADOLOGIYASI

Zamonaviy psixologik tadqiqotlarda turli yosh davrlarida vujudga keladigan muammo va masalalarni oʻrganishga qaratilgan ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ushbu izlanishlar psixologiya fanini ilmiy va amaliy jihatdan boyitib bormoqda. Ushbu tadqiqotda biz oʻsmirlik davrini obyekt sifatida tanladik. Oʻsmirlik davrida ichki erkinlikning oshishi, oʻz-oʻzini anglash layoqatlari va mustaqil xatti-harakatlarida katta sifat oʻzgarishlari yuz beradi. Bunday oʻzgarishlarning yuzaga kelishida irodaning oʻrni katta. Iroda – oliy psixik funksiya sifatida oʻsmirning erkin harakat qilish quroli, shuningdek, shaxs rivojining asosiy chizigʻi hisoblanadi.

Bu bosqichga kelib, oʻsmirning xatti-harakatlari endilikda faqat doʻstlari yoki yaqin tengdoshlariga bogʻliq boʻlmay qoladi. U doʻstlarining oʻzi haqidagi notoʻgʻri tasavvurlariga qarshi turishi, mustaqil fikrini qat'iy himoya qilishi mumkin. Ushbu davrda oʻzgalarning ichki dunyosiga ortiqcha qiziqish, shuningdek, oʻz xatti-harakatlarini tahlil qilish, oʻz-oʻzini tarbiyalash elementlarining paydo boʻlishi oʻsmirlikning ikkinchi bosqichiga xos xususiyatlardir.

Endi oʻsmirlar oʻyin va dam olishga kamroq vaqt ajratib, koʻproq jiddiy ishlar bilan shugʻullanishga kirishadilar hamda ularda bilish jarayonlari jadallik bilan rivojlana boshlaydi.

Har qanday ilmiy tadqiqot eksperimental qismga ega boʻladi. Eksperimental tadqiqotni amalga oshirishda turli xil ilmiy metodikalar va soʻrovnomalardan foydalaniladi. Tadqiqot davomida toʻgʻri tanlangan metodikalar ilmiy ishning natijasini qiziqarli va ahamiyatli qiladi. Eksperimental qism tadqiqotning eng muhim boʻlagi boʻlganligi sababli, unda foydalaniladigan vositalar ham katta e'tibor va mas'uliyat bilan tanlanmogʻi lozim.

Shaxsdagi kreativlikni aniqlovchi metodikalar son jihatdan koʻp boʻlmaganligi sababli, ular allaqachon klassik metodikalar tasnifiga kirgan. Biz oʻz tadqiqotimiz davomida oʻsmirlarda kreativlikning turli jabhalarini aniqlashga yordam beruvchi bir nechta metodikalardan foydalandik.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida oʻsmirlarda kreativlik rivojlanishini aniqlash jarayonida bir qator qiziqarli muammolarga duch keldik. Ushbu muammolar savol koʻrinishida boʻlib, ularga javob topishni oʻzimizga vazifa sifatida belgiladik.

Tadqiqot obyekti sifatida shahar va qishloq maktablarida tahsil olayotgan oʻsmirlar tanlab olindi. Biz ularning yashash sharoitlari hamda atrof-muhitning kreativlikka ta'siri mavjud yoki mavjud emasligini aniqlashga harakat qildik. Tadqiqot natijalari quyidagi 1-jadvalda J. Brunerning "Tafakkur va kreativlik" testi asosida shahar va qishloq maktablari oʻquvchilari kesimida keltirilgan.

1-jadval

J.Brunerning «Tafakkur va kreativlik» testi boʻyicha hudud kesmida oʻzaro tafovutlari (Manni Uitni mezoni asosida N=460)

Koʻrsatkichlar	Sinaluvchilar turi	Oʻrtacha rang	σ	U	P
Predmetli tafakkur	Shahar	202,29	2,318	18996,0	,054
	Qishloq	225,43			
Ramziy tafakkkur	Shahar	193,52	2,747	16769,5	,000**
	Qishloq	238,68			
Belgili tafakkur	Shahar	200,56	2,813	18558,0	,023*
	Qishloq	228,04			

Obrazli tafakkur	Shahar	194,67	2,825	17062,0	,000***
	Qishloq	236,94			
Kreativlik	Shahar	210,27	2,243	21023,5	,797
	Qishloq	213,36			

Izoh: *p≤0,05; **p≤0,01; **p-≤0,001

Unga ko'ra, "Ramziy tafakkur" shkala bo'yicha har ikki guruh sinovchilarida ahamiyatli farqlar aniqlandi. Shahar maktabi o'quvchilarida bu ko'rsatkich o'rtacha 193,52 ga teng bo'lsa, qishloq maktabi o'quvchilarida 238,68 ni tashkil etdi (U = 16769,5; p ≤ 0,01).

Tadqiqot davomida kreativlikni aniqlash uchun tanlangan uch xil metodika bo'yicha respondentlarning natijalari turlicha chiqqanligini ko'rish mumkin. "Belgili tafakkur" shkala bo'yicha ham ikki guruh sinovchilari orasida ishtirokchilarning tafakkur darajasida ahamiyatli farqlar kuzatildi. Jumladan, shahar maktabi o'quvchilarida bu ko'rsatkich o'rtacha 200,56, qishloq maktabi o'quvchilarida esa 228,04 ni tashkil etdi (U = 18558,0; p ≤ 0,05).

J. Bruner metodikasining "Belgili tafakkur" shkalasida aynan qishloq o'quvchilari yuqori natijalarni ko'rsatgani ma'lum bo'ldi. Bunga sabab sifatida qishloq hayot tarzida qadriyatlar, urf-odatlar va ramziy belgilarning keng uchrashi, ularning kundalik hayotda faol qo'llanilishi o'smirlar tafakkurining aynan ushbu yo'nalishda rivojlanishiga turtki bo'lishi mumkin.

Shuningdek, "Obrazli tafakkur" shkala bo'yicha ham ikki guruh sinovchilari orasida ishtirokchilarning tafakkur darajasida sezilarli farqlar aniqlangan. Shahar maktabi o'quvchilarida bu ko'rsatkich 194,67 ni tashkil etsa, qishloq maktabi o'quvchilarida esa 236,94 ni tashkil etdi (U = 17062,0; p ≤ 0,001).

Bu holat qishloq hayotining kengligi, tabiat bilan bevosita yaqinlikda bo'lishi, atrof-muhit bilan uyg'un yashash kabi omillar orqali o'smirlarning "obrazli tafakkur" ko'nikmalari kuchli shakllanishiga sabab bo'lishini ko'rsatadi [3, 83].

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shahar va qishloq maktablaridagi o'smirlar orasida kreativlik darajasi bo'yicha ahamiyatli farqlar mavjud. Qishloq hayotining ramziy qadriyatlari, atrof-muhit bilan bevosita aloqa o'smirlarda tafakkurning obrazli va belgili turlarining rivojlanishiga xizmat qiladi. Boshqa tomondan, shahar hayot tarzida ulg'aygan o'quvchilar esa zamonaviy texnologiyalar, internet va tezkor axborot oqimi bilan uzviy aloqadorlik tufayli original fikrlash, tezkorlik, yangilikka ochiqlik kabi kreativlik ko'rsatkichlarini optimal darajada rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Natijalarga ko'ra, tadqiqotda qo'llanilgan metodika shkalalarini noparametrik usullar yordamida baholash zarurligi aniqlandi.

Tadqiqot o'tkazish jarayonida shahar va qishloq maktabi o'smirlari orasida kreativlik rivojlanishi bo'yicha ahamiyatli farqlar mavjudligi kuzatildi. Qishloq hayotidagi tabiat bilan bevosita aloqadorlik hamda ramziy qadriyatlarning ustuvorligi, ularda tafakkurning obrazli va belgili turlarining kuchli rivojlanishiga sabab bo'lmoqda.

Shu bilan birga, shahar hayot tarzida ulg'ayotgan o'smirlar zamonaviy yangiliklarga ochiqligi, internet bilan uzviy aloqadorligi tufayli originallik, tez fikrlash, kreativlik kabi ijodkorlik xususiyatlarini optimal darajada rivojlantirishi uchun qulay imkoniyatlarga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 3-maydagi «Iqtidorli yoshlarni aniqlash va yuqori malakali kadrlar tayyorlashning uzluksiz tizimini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-4306-son qarori. https://lex.uz/docs/-4320713?ONDATE=03.04.2024%2000
2. Пономарев Я.А. Психология творческого мышления. - М.: Просвещение, 1960. - 167 с.
3. Qayumov B.Z O'smirlarda kreatiklik rivojlanishining psixologik xususiyatlari Psixol.f.b.f.d. (PhD)…dis. - T., 2024. - 83 b.
4. Қаюмов, Б. З. Ў., & Абдураҳмонов, О. А. Ў. (2021). ТАЛАБАЛАРДА ШАХСИЙ ВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ ФАЗИЛАТЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ. Scientific progress, 1(6), 750-754.
5. Qayumov Baxtiyor. (2024). THE CORRELATION RELATIONSHIP OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVITY IN ADOLESCENTS WITH ACHIEVEMENT MOTIVATION. Next Scientists Conferences, 1(01), 24–27. Retrieved from https://nextscientists.com/index.php/science-conf/article/view/261
6. Baxtiyor, Q. (2024). CREATIVITY AS A RESEARCH SUBJECT IN PSYCHOLOGICAL RESEARCH. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 4(07), 76-80.

7. Baxtiyor, Q. (2023). O'SMIR SHAXSIDA KREATIVLIKNI SHAKLLANTIRISHDA TA'LIM TIZIMINING O'RNI. Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences, 178-183.

MAKTABGACHA PRE-SCHOOL ДОШКОЛЬНОЕ

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Alibek ZOKIROV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin SOBIR O‘G‘LI

2025. № 6

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Toshkent davlat pedagogika universitetining murojaatiga (24-04-2025 y., №11-05-2566/01) ko'ra, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilganligini ma'lum qiladi.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo'yicha ekspert kengashi tavsiyasi (25-05-2025 y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (07-05-2025 y., №5/6); OAK Rayosatining qarori (08-05-2025 y., №370/5).

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.